

## Τα μετά την καταστροφή των Καλαβρύτων Πανοσιολογιώτατου Κωνσταντίου Χρόνη

«Την 2αν Ιανουαρίου 1944 συνοδευόμενος από τας ευχάς της Αδελφότητος και με ό,τι πρόχειρα εκ της Ε.Ο.Χ.Α. και άλλων είχαν οικονομήσει υπέρ των πυροπαθών ανεχώρησα εξ Αθηνών δια Αίγιον, Πάτρας - Καλάβρυτα, εις τα οποία έφθασα μόνον την 6ην Ιανουαρίου.

Η λέξις φρίκη δεν ημπορεί να παραστήση την κατάστασιν. Καίτοι είχαν παρέλθει περί τας 20 ημέρας από την καταστροφήν, ενόμιζε τις ότι ευρίσκετο εις τας δύο πρώτας ημέρας. Αι γυναίκες ακόμη εφάινοντο αλλόφρονες, τα πάντα δε, προπαντός τη νύκτα, μετέδιδον αγριότητα. Οφείλω να ομολογήσω ότι την πρώτην νύκτα που παρέμεινα εις Καλάβρυτα όχι μόνον την επέρασα άυπνος εντελώς αλλά και με φόβον. Τα όσα μοι διηγήθησαν περί της καταστροφής, περί των εκτελέσεων (πολλοί των οποίων ήσαν γνωστοί και φίλοι), ο θόρυβος που εδημιούργησεν η κατάρρευσις των ερειπίων από όλα τα σημεία αλλά και τα κλάματα των γυναικών που καθ' όλας τας ώρας της νυκτός σχεδόν ηκούοντο, όλα αυτά απεμάκρυναν τον ύπνον. Εσκέφθην δε ότι η δια λόγων παρηγορία δεν ήτο αρκετή εις τους ανθρώπους αυτούς, αλλά ότι έπρεπε να εργασθή κανείς με όλας του τας δυνάμεις, δια να κατορθώση να κρατήση αυτούς εις την ζωήν. Και το απεφάσισα.

Ως πρώτον έργον με υπεδεικνύετο υπό των πραγμάτων το του ... νεκροθάπτου, επειδή δηλαδή ούτε εργαλεία κατάλληλα λόγω της πυρκαϊάς υπήρχον και επειδή μόναι των αι γυναίκες, καίτοι ευρίσκοντο υπό τόσον τραγικάς συνθήκας, ήσαν ηναγκασμένοι να θάψουν τους εκτελεσθέντας, ένα και δύο και τρεις και πέντε ακόμη εκάστη, εν συνόλω περίπου 1100, η ταφή έγινε πλημμυλέστατα, δι' αυτό, εκτός του κινδύνου μεταδόσεως ασθενειών, καθ' εκάστην και προ παντός την νύκτα εξεθάπτοντο τα πτώματα υπό των σκύλων και ετρώγοντο. Έπρεπε δια τούτο εγώ να ευρίσκω εργάτας, και τοιούτοι δυστυχώς δεν προσήρχοντο ευκόλως, καίτοι επληρώνοντο δι' αυτό. Να επιθεωρώ καθ' εκάστην πρωϊαν το Νεκροταφείον και ενίοτε να διορθώνω τους τάφους. Εβασανίσθην επί ενάμιση σχεδόν μήνα, μέχρις ότου να τακτοποιηθή η υπόθεσις αυτή.

Κατά τας 15 Ιανουαρίου ήλθε με μερικά τρόφιμα εξ Αιγίου και ο Σεβασμιότατος (αναγκασθείς ως έμαθον, διότι οι Γερμανοί δεν επέτρεπον να σταλούν τα τρόφιμα, εάν δεν εσυνοδεύοντο απ' αυτόν) έκανε μόνον ένα τρισάγιο εις το Νεκροταφείον και, αφού παρέμεινεν τρεις έως τέσσαρες ώρες, ανεχώρησεν δι' Αγίαν Λαύραν και την επομένην δι' Αίγιον παραδώσας εις εμέ τα τρόφιμα, διότι εν τω μεταξύ είχαν διορισθή Πρόεδρος του Ερυθρού Σταυρού.

Δυστυχώς, όμως, λόγω του ενσκήψαντος χειμώνος και της καταστροφής υπό των ανταρτών με- ρικών γεφυρών Πατρών - Καλαβρύτων, διεκόπη η συγκοινωνία, ο Ερυθρός Σταυρός έπαυσε να στέλνη εκ Πατρών τρόφιμα και έτσι

εις τα τόσα άλλα προστίθετο τώρα και η πείνα και εκτός από τας 2-3 διανομάς εκ των του Ερυθρού Σταυρού και των άλλων μνημονευθέντων του Αιγίου, τίποτε άλλο δεν είχομεν εις την διάθεσίν μας προς διανομήν, ουδέ εφαιnéτο ότι ημπορούσε να έχωμεν εκ της οδού Πατρών - Καλαβρύτων.

Τότε αι σκέψεις μου εστράφησαν προς τον οδοντωτόν Διακοπτού - Καλαβρύτων. Του σιδηροδρόμου αυτού είχε καταστραφή η γραμμή ανεπανορθώτως, υπό τας συνθήκας εκείνας, πλησίον της Ζαχλωρούς, επί πλέον είχε απομείνει γερή μία μόνον μηχανή, η οποία εχρησιμοποιείτο υπό των Γερμανών δια την μεταφοράν ξύλων από το βον έξωθι του Διακοπτού χιλιόμετρον εις Διακοπτόν.

Εσκέφθην λοιπόν ότι η μόνη ελπίς σωτηρίας της πυροπαθούς Περιφερείας ήτο να καταστή δυνα-τόν να μεταφέρουν τα τρόφιμα έστω μέχρι της Ζαχλωρούς, πράγμα όμως που συνήντα δυσκολίας και από τους αντάρτας και από τους Γερμανούς. Με την βοήθειαν όμως του Θεού εν πρώτοις έπεισα τους αντάρτας ότι έπρεπε να μας δοθή η άδεια εξ αυτών και εζήτησα και των Γερμανών την άδειαν, οι οποίοι έφερον τας περισσοτέρας δυσκολίας, διότι εφοβούντο μήπως εις Ζαχλωρού χαλάσουν και την άλλην μηχανήν οι αντάρται και δεν δύναται να γίνη μεταφορά των ξύλων, δι' αυτό κι ηρνήθησαν κατηγορηματικώς τόσον εις τον Νομάρχην όσον και εις τον Δήμαρχον Πατρών την βοήθειαν την οποίαν εζήτησα (διότι ήσαν γνωσταί των αι εν Πάτραις Γερμανικαί Αρχαί εξ ων και εξηρτάτο η υπόθεσις). Πάλιν όμως εβοήθησεν ο Θεός και μόνος ετελείωσα την υπόθεσιν. Μετέβην μόνος μου εις τας Πάτρας προς τας Γερμανικάς Αρχάς και ευρέθην προ ενός θρησκευομένου Αξιωματικού, ο οποίος και μοι έδωσε την άδειαν της χρησιμοποιήσεως του σιδηροδρόμου, αφού υπεσχέθην να προσαγάγω εγγύησιν των ανταρτών ότι δεν θα χαλάσουν την μηχανήν, όπερ και εγένετο.

Εννοείται ότι η τοιαύτη μεταφορά απήτει υπερανθρώπους κόπους δεδομένου ότι ούτε ένας υπήρχε που να ενδιαφέρεται ειλικρινώς και να προσφέρεται μετά αυταπαρηήσεως να υπηρετήση την δυστυχή περιφέρεια. Έπρεπε και εις τας Πάτρας ακόμη να ευρίσκω μόνος μου τα μέσα μεταφοράς μέχρι Διακοπτού, έπρεπε με χίλια δύο να πείθω τους σιδηροδρομικούς του οδοντωτού και να τους φιλοδωρώ, δια να παίρνουν τα τρόφιμα, διότι, καίτοι είχαν διαταγήν, άλλοτε ισχυρίζοντο ότι είναι χαλασμένη η μηχανή και άλλοτε άλλα. Έπρεπε να πείθω τους εργάτας που εχρησιμοποιούντο δια την μεταφοράν των ξύλων να με διευκολύνουν και αυτοί. Εν γένει έπρεπε να πίνη τις πολλά πικρά ποτήρια, να διακινδυνεύη την ψυχήν του ακόμη δι' εκάστην μεταφοράν των τροφίμων, διότι από παντού συναντούσαμε δυσκολίας, μηδέ των υπαλλήλων του Ερυθρού Σταυρού εξαιρουμένων. Τουλάχιστον 1520 φορές διήνυσα πεζός το από Διακοπτόν έως Ζαχλωρούς και Καλαβρύτων διά-στημα, πολλάκις ηναγκάσθην να φορτώνω και ξεφορτώνω μόνος μου, είτε διότι δεν υπήρχε κανείς, είτε δια να συγκινήσω τους δυναμένους να βοηθήσουν, αλλά απροθύμους. Κάποτε που ανέμενον κατά την συμφωνίαν μας τρόφιμα από Πάτρας και δεν ήλθον, ενώ ο οδοντωτός ανέβαινεν, επέβην αμαξοστοιχίας Πατρών χωρίς ράσον (διότι το είχαν εις Ζαχλωρού) και αγανακτισμένος έφθασα

εις Πάτρας, δια να ίδω τι συμβαίνει κ.λπ.

Εν πάση περιπτώσει έστω και μετά δυσκολίας ήρχοντο τα τρόφιμα μέχρι Ζαχλωρούς αργότερα δε και μέχρι Καλαβρύτων (διότι εσκέφθημεν να χρησιμοποιήσωμεν ένα αυτοκίνητον που υπήρχε στα Καλάβρυτα επί της σιδηροδρομικής γραμμής, αφού επατώσαμεν με σανίδας τας γεφύρας) και ήρχισαν κάπως να ανακουφίζονται οι άνθρωποι με τας τακτικές διανομάς του Ερυθρού Σταυρού.

### Νέα επιδρομή των Γερμανών κατά των Καλαβρύτων

Αφού τα της υπηρεσίας του Ερυθρού Σταυρού έβαινον κανονικώς, ηθέλησα τας ημέρας του Πάσχα του 1944 από της Μεγάλης Πέμπτης να τας περάσω εις Αίγιον. Μόλις όμως ετελείωσεν η εορτή της Αγάπης και εχωρίσθην από τον Σεβασμιώτατον, στο δρόμο ήκουσα τρομεράς ειδήσεις ότι οι Γερμανοί επανήλθον εις Καλάβρυτα και περίχωρα, έσπασαν τας αποθήκας του Ερυθρού Σταυρού, ότι ο κόσμος έφυγε προς τα βουνά, ότι πολλά γυναικόπαιδα και άνδρες συνελήφθησαν και εκακοποιήθησαν κ.λπ. Αμέσως τότε δια του ασυρμάτου του Σ.Π.Α.Π. μετέδωσα τας ειδήσεις αυτάς προς τους εν Πάτραις ουδετέρους αντιπροσώπους του Ερυθρού Σταυρού. Και αυτοί τότε απήντησαν να μεταβώ αμέσως εις Καλάβρυτα, διότι ήλπιζον ότι εμέ δεν θα με κακοποιήσουν οι Γερμανοί. Εγώ παρεκάλεσα να έλθη και ένας εξ αυτών, δια να είναι αποτελεσματικωτέρα η ενέρ- γειά μας, εάν ήσαν αληθείς αι ανωτέρω ειδήσεις και όντως εδέχθησαν και με ειδοποίησαν ότι μετά δύο ώρας θα ευρίσκοντο εις Διακοπτόν προς το οποίον εγώ κατευθύνθην αμέσως (εν παρόδω αναφέρω ότι με ειδοποίησεν και ο Σεβασμιώτατος, ος έλαβεν γνώσιν των ενεργειών μου αυτών, ότι, αν ήρχετο ο ουδέτερος αντιπρόσωπος προς τα Καλάβρυτα, θα ήρχετο και αυτός, εγώ δε απήν- τησα ότι, αν δεν ήρχοντο οι Σουηδοί, μόνον τότε έπρεπε να έλθη, δια να προστατεύσωμεν τον κόσμον, αν ήρχοντο εκείνοι, δεν θα ήτο απαραίτητος).

Όταν έφθασα εις Διακοπτόν εις το οποίον κατέφθασεν και ο Σουηδός μετά του Σεβασμιωτάτου, αι ειδήσεις εκ Καλαβρύτων ήσαν κάπως καθησυχαστικώτεροι και αι Γερμανικαί Αρχαί μας εβεβαίωσαν ότι δεν υπήρχε κανείς κίνδυνος, πάντως όμως ήτο συγκεχυμένη η κατάσταση, δι' ο και οι σιδηροδρομικοί ηρνούντο να αναχωρήσουν. Τέλος απεφασίσθη, επειδή ο Σουηδός επήγε δια τας Αθήνας, να μεταβώ μόνος εις Καλάβρυτα, όπερ και εγένετο. Εις Καλάβρυτα ευρέθην προ νέου δράματος. Τα ερείπια και τα εναπομείναντα σπίτια ήσαν γεμάτα από Γερμανικόν Στρατόν. Οι εναπομείναντες άνδρες των Καλαβρύτων, του Σκεπαστού, Ιερομόναχοι Αγίας Λαύρας και τα 3/4 περίπου των γυναικών πάσης ηλικίας ήσαν προς τας κορυφάς του Χελμού. Το Σώμα του Κυρίου εις τους Ναούς των Καλαβρύτων, Σκεπαστού και Αγίας Λαύρας, ευρίσκετο ακόμη επί του Σταυρού, διότι η φυγή έγινε κατά την Μεγάλην Παρασκευήν. Αι εναπομείνασαι γυναίκες μοι ανέφεραν ότι οι Γερμανοί είχαν σκάψει και τα ερείπια και είχαν αρπάξει ότι είχεν εναπομείνει,

επί πλέον δε και ό,τι είχε δοθεί παρά του Ερυθρού Σταυρού, άλλοι δε ό,τι τους πήραν τα ζώα των κ.λπ. Τότε διεμαρτυρήθην και προς τους Γερμανούς δι' όλα και είναι αληθές ό,τι οι Γερμανοί μοι εφέρθησαν με ευγένεια και υπεσχέθησαν να σταματήσουν τας λεηλασίας, να επιστρέψουν μερικά ζώα που εσώζοντο και απέλυσαν μερικούς κρατουμένους, αφού τους εβεβαίωσα ό,τι ήσαν αθώοι.

Μετά 10 ημέρας έφυγα, δυστυχώς όμως είχαν καύσει, πριν φθάσω, το αυτοκίνητον δια του οποίου εγίνετο η μεταφορά εκ Ζαχλωρούς, συγχρόνως δε εκηρύσσετο εις κατάστασιν πολιορκίας η Πελοπόννησος και απηγορεύετο η τροφοδοσία των ορεινών μερών και ιδιαίτερος των Καλαβρύτων. Η Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού Αιγίου προεδρευομένη υπό του Σεβασμιωτάτου απέσπασε διαταγήν των ουδετέρων πάλι και εντός δύο ωρών μετέφεραν εις Αίγιον τα δια Καλάβρυτα ευρισκόμενα εν Διακοπτώ τρόφιμα, ανερχόμενα εις 35.000 οκάδας, τα οποία με ιδρώτας και αίματα είχαν συνάξει, δια να διανεμηθώσιν εις Αίγιον και έτσι, αφού διανεμήθησαν τα εν Καλαβρύτοις ευρισκόμενα ολίγα τρόφιμα εις αποθήκην του Ερυθρού Σταυρού, τα οποία οι Γερμανοί δεν είχαν θίξει, παρουσιάζετο στυγνόν και πάλιν το φάσμα της πείνης δια την πυροπαθή περιφέρειαν...».

**Εν Αιγίω, τη 11η Ιουνίου 1945 Αρχιμανδρίτης Κωνστάντιος Χρόνης  
Μετέπειτα Δεσπότης Αλεξανδρουπόλεως**